

УДК 657.6 (477)

МЕТОДОЛОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ У СФЕРІ ЕКОНОМІЧНОГО КОНТРОЛЮ

В.Ф. МАКСІМОВА

Одеський національний економічний університет, м.Одеса, Україна

Анотація. Підкреслена необхідність узгодження наукової думки стосовно визначення методу економічного контролю, як наукової категорії та методологічного підґрунтя для створення і функціонування цілісної системи внутрішнього контролю. З використанням результатів критичного аналізу значної кількості наукових робіт обґрунтовано понятійний апарат методу внутрішнього економічного контролю – сформульовано змістовне визначення понять елементів методу, способів, контрольних процедур, прийомів, розроблено їх класифікацію.

Ключові слова: внутрішній економічний контроль; елементи методу; загальнонаукові методи; контрольні процедури; метод економічного контролю; прийоми методу контролю; формалізації понятійного апарату; цілі контролю.

Постановка проблеми. На збитковість у разі відсутності цілісної організаційної науки вказував академік О.І.Берг. В роботі «Кибернетика – наука об оптимальном управлении» він підрахував, що через відсутність цілісної організаційної науки коефіцієнт корисної дії суспільного виробництва дорівнює 2-4% (0,02 – 0,04). Це більше руйнівний, ніж творчий коефіцієнт [13, с. 4]. Автор наводить приклад із самим відсталим паровозом, коефіцієнт корисної дії якого дорівнював свого часу 8% (0,08). Це означало, що з кожних 100 кг вугілля, закинутих у топку паровоза, лише 8 кг виробляло корисний продукт. Останні 92 кг “вилітали в трубу”. Термін “вилітає в трубу” став загальновідомою оцінкою малоефективної діяльності. У такому разі коефіцієнт корисної дії 4% (0,04) для суспільного виробництва означає: якщо на розвиток виробництва покласти 1 млн. гривень, то лише 40 тисяч гривень підуть на користь, а останні 960 тисяч гривень “вилетять у трубу” через неправильну організацію, отже – і управління, лівовою часткою в якому буде і відсутність належно організованого контролю. Лише чіткість і повнота понять забезпечують принципову можливість розпізнати науковий феномен концепції цілісної системи внутрішнього економічного контролю.

Досягнення цілей контролю та вирішення його задач можливе із застосуванням різних методичних способів та прийомів. Однак, як справедливо відмічають науковці, це – та сфера теоретичних знань, в якій найбільш яскраво проявляється непогодженість різноманітних поглядів та думок [6, с. 72].

Причина такого становища вбачається у необхідності вирішення принципової проблеми, а саме – неузгодженості наукової думки стосовно визначення власного методу економічного контролю.

Цілі статті. Метою даної статті є формулювання методу економічного контролю та змістовного тлумачення його складових; розробка класифікації специфічних для методу контролю способів, прийомів.

Вихідними при вирішенні окресленої проблеми повинні стати такі положення: сприйняття загальнонаукового тлумачення методу, як первинної точки зору стосовно формулювання методу внутрішнього економічного контролю; значення методу контролю для досягнення його цільового спрямування; врахування результатів моніторингу наявних наукових розробок за даними питаннями; структурування елементів методу контролю.

Аналіз публікацій. Визначальним для формування поняття метод економічного контролю є, на наш погляд, змістовне тлумачення власне слова Метод (із грецької – шлях дослідження, спосіб пізнання) – спосіб, прийом або система прийомів для досягнення якої-небудь мети, для виконання певної операції [8, с. 429]. Визначення методу економічного контролю важливе, передусім тому, що через нього реалізується основний зміст контрольної діяльності. Чітко розроблений теоретично метод слугує при вирішенні різноманітних задач і досягненні цілей практичного контролю, надаючи в його розпорядження систему способів, прийомів, процедур і скорочуючи таким чином витрати часу та інших ресурсів стосовно проведення контрольних дій.

Супроводом подальшого дослідження може бути вислів М.Уорнера: “Більшість шкіл організаційного управління мають розбіжності у відповідях на питання “як є?” [10, с. 1168]. Результати аналізу існуючих наукових думок з приводу визначення методу економічного контролю також вказують на безліч розбіжностей. Виникає запитання: чому та які розбіжності існують? З огляду на розробленість методу та його структурування достеменною на першу половину запитання є наступна відповідь: причина розбіжностей криється у відсутності визначення власного методу економічного контролю. Із проаналізованих двадцяти п’яти літературних джерел з контрольною тематикою лише п’ять містять формулювання методу контролю.

Для тих, хто заявляє, що все вже визначено і що він знає яким чином провадити контроль без розробки його методу, нагадаємо слова Л.Флека: “Безумовно, ми можемо знати багато чого. І якщо ми не можемо знати “все”, то лише тому, що не зовсім зрозуміло, що робити з терміном “все”. Адже з кожним новим кроком пізнання виникає, щонайменше, одна нова проблема: дослідити те, що розпізнано і, таким чином, кількість проблем виявляється нескінченною, а термін “все” – безглуздим. Але якщо неможливо пізнати “все”, то немає ніякого “остаточного”, фундаментального знання, на якому можна було б логічно побудувати нові відкриття. Знання не ґрунтується на будь-якому фундаменті; механізм ідей та істин працює лише в режимі постійного руху і взаємодії” [2, с. 76]. Отже, лише дослідження результатів наявних вітчизняних і зарубіжних розробок, їх критичне осмислення та збереження позитивного забезпечить плідне просування теоретичних основ економічного контролю до наукових вершин.

Попри розбіжності у визначенні методу, в усіх вищезгаданих літературних джерелах й інших відомих нам наукових розробках є спільне – відсутність

формалізації понятійного апарату стосовно розмежування понять: базовий метод наукових досліджень – загальнонаукові методи – методи інших наук – метод економічного контролю – способи здійснення контролю – методичні прийоми контролю – елементи методу. З цієї причини, незважаючи на більш-менш вдале в окремих випадках визначення власне методу контролю, у наведених роботах воно не враховується, що призводить до включення в метод контролю методів і прийомів інших наук; до ототожнення методичних прийомів контролю та його цілей, завдань; до виділення у методі контролю ще якихось методів; і т.ін.

Загалом, можна виділити декілька угруповань. Перша, найбільш численна група авторів, розглядає метод контролю як сукупність способів, процедур та прийомів. Однак майже кожен з них до методу контролю включає, окрім специфічних, не властиві йому прийоми – облік, аналіз, системний аналіз, функціонально-вартісний аналіз, тощо [14, с. 11; 2, с. 100-110].

Інша група дефініцій зводить метод контролю до елементів системи та функцій управління [15, с.24].

Продовженням аналізу існуючих наукових розробок є четверта група дефініцій, за якою метод контролю зводиться до характеристичних властивостей: “За способом отримання й обробки інформації контроль класифікується як розрахунково-аналітичний, статистичний, реєстраційний” [7, с. 196]. “Методи контролю – якісні, кількісні, візуальні, інструментальні, автоматизовані, неавтоматизовані, руйнівні, неруйнівні” [12, с. 94]. У цьому випадку ототожнені види оцінок (якісні, кількісні), прийоми (візуальний), ступінь автоматизації контролю (автоматизований, неавтоматизований), варіанти управлінського впливу за результатами контролю (руйнівний, неруйнівний). Іншими словами – зроблена класифікація характеристичних властивостей контролю.

Авторами наступної групи дефініцій метод зводиться до задач контролю: “Внутрішній контроль – процес, який впроваджується радою директорів для надання менеджменту резонної гарантії стосовно досягнення цілей в категоріях: ефективність і доцільність операцій; достовірність фінансової звітності; сумісність із Законами” [16, с. 42, пункт 3211,02].

За останнім, шостим, угрупованням дефініцій метод зводиться до цілей контролю: “Історично внутрішній контроль був описаний як план організації та методи, які підприємство використовує, щоб: забезпечити збереження майна; надавати достовірну інформацію; сприяти підвищенню операційної ефективності; заохочувати додержання управлінських правил” [17, с. 229]. Таким чином, практично в усіх відомих нам розробках існує та чи інша помилковість – включення до методу контролю інших, не властивих йому, методів; подрібнення методу контролю на ряд методів (метод документального, метод фактичного контролю, і т.ін.) або (та) зведення методу контролю до одного прийому чи до контрольних процедур; зведення методу до його цілей, задач та властивостей. Значна кількість тлумачень методу свідчить про відповідну чисельність підходів до його визначення й ускладнює задачу добору тих, котрі дійсно будуть ефективними при досягненні конкретних цілей.

Останнім часом побільшало наукових робіт з економічного контролю, отже, існує тенденція до росту розмаїття тлумачень його методу. Наразі потрібне упорядкування усієї сукупності шляхом уточнення формулювань та класифікації за конкретними ознаками.

Викладення основного тексту. Виходячи із логіки системного підходу, обраного нами як методологічне підґрунтя для дослідження, та враховуючи результати проведеного аналізу, зауважимо, що економічний контроль має свій власний метод, сутністю якого є співставлення задля оцінки стану підконтрольного об'єкта. Структурується він на притаманні лише йому контрольні процедури, кожна з яких започатковує певний порядок здійснення спеціальних прийомів контролю – сукупність контрольних дій, котрі є елементами методу (елемент – найменша, неподільна складова будь-чого цілого). Це – наше бачення. До цього часу зустрічаються роботи, в яких автори вступають у протиріччя власне із собою. Досить яскраво цю точку зору ілюструє наступна сентенція: “Методом внутрішньогосподарського контролю є сукупність способів, процедур та прийомів, які забезпечують реальну оцінку підконтрольних об'єктів. Основними елементами методу є: визначення реального стану об'єкту; співставлення; оцінка; середовище контролю; облікова система” [6, с. 79]. Наведений вислів є подвійно цікавим.

По-перше, існує питання стосовно коректності такого визначення. Для очевидності роз'яснення звернемось до словникового визначення [8, с. 429]. Якщо метод – це шлях дослідження, то спосіб – порядок, згідно з яким просуватиметься дослідник на шляху пізнання. Стосовно економічного контролю доцільним є виділення суцільного та вибіркового способів. Однак порядок (спосіб) проведення контролю не є його методом, він лише вказує на обсяг охоплення об'єкта контрольними діями – суцільний спосіб гарантує стовідсоткову перевірку господарських операцій; вибіркового – менше, ніж сто відсотків. У такому разі безпосередньо спрямовані на об'єкт конкретні контрольні дії є процедурами контролю (у перекладі з латинської процедура – послідовність дій) [8, с. 557]. Водночас контрольні дії втілюються у практику контролю спеціальними прийомами, котрі є елементами методу. Отже, визначені авторами [56, с. 79] реальний стану об'єкту; співставлення; оцінка; середовище контролю; облікова система вже за логікою мислення є чимось іншим. Інша справа – чим? Визначення реального стану об'єкта й оцінка – не що інше, як одна із задач контролю; середовище контролю вказує на фактори, котрі впливають на стан системи; облікова система – одна із управлінських підсистем. Тільки співставлення розкриває сутність власне методу контролю. Висновок: до елементів методу контролю залучені різні за змістовною сутністю й призначенням поняття. Більш того, вказані поняття не можна вважати елементами вже хоча б через їхню складність і можливість подальшого розподілу. Наприклад, контрольне середовище ні під яким кутом зору не може розглядатись, як елементарне поняття – у кінцевому підсумку контрольне середовище визначається безліччю елементів у вигляді структурних складових кожного із факторів впливу.

По-друге, до методу увійшли контрольні процедури. Однак вони поглинають сукупність прийомів – контрольні процедури упорядковують прийоми, обумовлюють їх добірку, визначають, яким бути процесу контролю на підконтрольному об'єкті. Вони висвітлюють технологію контрольного процесу, його методику, здійснення якої стає можливим завдяки добору адекватних прийомів методу. Власне прийоми є елементами методу, його невіддільними частками. Однак прийоми, взяті спонтанно, без певної упорядкованості за процедурами, є хаотичним набором дій.

Застосування контрольних прийомів без зв'язку з певним, виваженим добром інших дій у межах окремих процедур контролю дає потрібну, проте далеко не повну, не впорядковану інформацію про підконтрольні об'єкти. Підтвердження правильності цих поглядів знаходимо у примірниках навчальної літератури з контролю та ревізії, де вказуються спеціальні прийоми (дії), спосіб дослідження об'єкта, певні контрольні процедури. Наприклад, контрольна процедура: перевірка правильності й обґрунтованості бухгалтерських записів з оплати учасниками акцій грошовими засобами повинна здійснюватись суцільним способом, із застосуванням прийомів формального огляду документів, логічного осмислення змісту операцій, встановлення правильності кореспонденції бухгалтерських рахунків, інших спеціальних прийомів перевірки документів [5, с. 254-255].

Найбільш близьким до цілей нашого дослідження є трактування методу як сукупності методичних прийомів контролю процесів розширеного відтворення суспільно необхідного продукту і додержання його законодавчого та нормативно-правового регулювання в умовах ринкової економіки [2, с. 110].

Видається достоту чітким сформульоване нами раніше визначення, за яким, згідно з уточненням, метод економічного контролю характеризується сукупністю специфічних прийомів, які використовуються при додержанні відповідних принципів для вивчення законності, доцільності, достовірності фінансово-господарських операцій на основі облікової, звітної, нормативної та іншої інформації у сполученні з дослідженням фактичного стану підконтрольних об'єктів [5, с. 25].

В доповнення до викладених міркувань зазначимо, що практично усі вчені дотримуються єдиної думки стосовно використання, як основи досліджень – діалектичного методу; застосування загальнонаукових методів – дедукції, індукції; залучення методів аналізу господарської діяльності, системного аналізу, функціонально-вартісного аналізу та інших. Усе це – неспецифічні для науки контролю, самостійні методи. За своєю природою вони мають опосередковане відношення до методу економічного контролю – окремі з них можуть використовуватись, а можуть і не використовуватись, як от: економіко-математичне моделювання, функціонально-вартісний аналіз, тощо. Вони не повинні бути включені до методу економічного контролю, їх слід відзначати, як копійовані, запозичені, як такі, що підкреслюють зв'язок прикладних наук у єдиному науковому просторі з економіки.

Вищесказане започаткувало перший крок класифікації методів, можливих до застосування у сфері внутрішнього економічного контролю. З нашої точки

зору, класифікацію слід провести за трьома основними кроками декомпозиції – на першому кроці потрібна визначальна, базова класифікація. Вона доцільна за ознакою: у зв'язку з природою виникнення – базовий метод досліджень (діалектичний метод), загальнонаукові методи дослідження (дедукція, індукція), методи інших наук (аналіз господарської діяльності, системний аналіз, функціонально-вартісний аналіз та інші), власний метод економічного контролю. Базовий і загальнонаукові методи є добре відомими та не потребують окремих роз'яснень у даному дослідженні.

Другим кроком декомпозиції є структуризація методу економічного контролю за визначенням. За цією ознакою виділяється сукупність прийомів контролю та окремі прийоми контролю.

Третій крок пов'язаний із елементною декомпозицією методу, тобто із визначенням основної сукупності контрольних прийомів в межах процедур контролю та детального переліку дій для кожної конкретної ситуації.

Окремо слід розглянути класифікацію прийомів контролю. Вельми важливою ознакою є угруповання за зв'язком із специфікою підконтрольного об'єкта: прийоми контролю документів (зустрічна перевірка, логічне осмислення змісту операцій, формальний огляд документів, перевірка правильності підрахунків та ін.), прийоми контролю фактичного стану об'єктів (інвентаризація, контрольний обмір, оцінка якості сировини й матеріалів та ін.). Визначені сукупності прийомів є настільки значимими, що вчені, не приділяючи уваги коректності наукового твердження, називають їх методами контролю, а саме: метод документального контролю; метод фактичного контролю. Виходить, що існує якийсь абстрактний метод контролю, в межах якого виявляється розгалуження інших методів. Однак то вже є, скоріше, “підметоди”. У протилежному випадку економічний контроль має безліч методів. Але економічному контролю, як окремій науці, повинен бути притаманний свій єдиний метод. Отже, існує лише один метод економічного контролю, котрий проявляється через контрольні процедури у межах сукупності прийомів документального контролю та прийомів визначення реального (фактичного) стану підконтрольних об'єктів.

Класифікація прийомів можлива також за ознакою зв'язку із джерелами необхідної для контролю (вхідної) інформації – прийоми контролю об'єктів за документальними інформаційними джерелами (взаємний контроль операцій, перевірка правильності відображення господарських операцій в регістрах бухгалтерського обліку); прийоми контролю за інформаційними джерелами щодо фактичного стану об'єктів (обстеження об'єкта, перерахунок кількісного визначення об'єкта, нагляд за об'єктом, експертна оцінка стану об'єкта, та ін.). У літературі зустрічається подібний розподіл прийомів контролю у залежності від залучених джерел інформації на дві групи – прийоми документального контролю (зустрічна перевірка документів; партійний розкрій матеріалів; сигнальне документування; юридична оцінка відображення в документах господарських операцій; формальна й арифметична перевірка документів; коефіцієнтний спосіб непрямого розподілу використаних матеріалів; розрахунковий метод; спосіб зворотного зв'язку; метод логічного осмислення

процесів, операцій та дій (логічне дослідження операцій); експертні оцінки документів; прийоми та методи економічного аналізу; економіко-математичні методи та ін.); прийоми фактичного контролю (інвентаризація; експертиза; лабораторні аналізи; обстеження; спостереження; огляд; контрольний запуск сировини й матеріалів у виробництво; контрольні обміри фактичного обсягу виконаних робіт і наданих послуг) [4, с. 14-15].

Зазначаючи, що таке групування навряд чи може бути використане, опоненти пов'язують їхні заперечення з неможливістю виділення специфічних і неспецифічних прийомів [6, с. 74]. Однак у даному випадку справа якраз не в переплутуванні різних за походженням прийомів – специфічні, неспецифічні, – а, по-перше, в помилковості власне підходу щодо виділення декількох “методів” у методі контролю; по-друге, в неадекватності ознаки та її змістовного наповнення – партійний розкрій матеріалів; сигнальне документування; коефіцієнтний спосіб непрямого розподілу використаних матеріалів відносяться відповідно до сфер матеріально-технічного постачання та планування; до первинного обліку господарських операцій; до обліку витрат на виробництво. Отже вони є методичними прийомами планування, бюджетування й обліку, а не контролю.

Замість відкинутого розподілу прийомів у залежності від джерел інформації автори запропонували групування згідно основних етапів контрольного процесу [6, с. 74]. На жаль, із відомих публікацій вказаних авторів не вдалося з'ясувати про які саме групування та за якими конкретними етапами контрольного процесу, окрім дослідницького, можна визначити прийоми контролю.

Третім, останнім у розробленій нами класифікації, може бути групування прийомів у зв'язку з алгоритмом їх прояву в процесі контролю – прийоми визначення якості вхідної інформації (перевірка повноти обсягу наданої інформації, контроль чіткості отриманої інформації, встановлення достовірності вхідних даних); прийоми обробки отриманої інформації згідно з методом контролю (співставлення отриманої інформації із задокументованою; співставлення отриманої інформації із розрахунковою; співставлення отриманої інформації із діючими чинниками; співставлення отриманої інформації із цільовими напрямками контролю та управління; співставлення отриманої інформації із планами, бюджетами, проектами, тощо); прийоми формування вихідної інформації за результатами співставлення (оцінка відхилень наявної інформації від задокументованих фінансово-господарських операцій; оцінка відхилень наявної інформації від вимог відповідних чинників при встановлення законності, доцільності, ефективності здійснення господарських операцій; оцінка відхилень від цільового спрямування внутрішнього економічного контролю й управління підприємством; розробка коригуючих заходів). У літературних джерелах зустрічається об'єднання прийомів за трьома групами: визначення стану об'єктів у натуральному вигляді; співставлення; оцінка [1, с. 27]. Залишається без відповіді запитання: за якою ознакою, на основі яких принципів і критеріїв зроблено таке групування? У всякому разі хибність обраного авторами підходу не викликає сумніву – лише першу групу

вони укомплектували притаманними дослідженню фактичного стану об'єкта прийомами (огляд, перерахунок, зважування, вимірювання, лабораторний аналіз). Наступні два терміни – співставлення й оцінка – взагалі не підлягають використанню їх у якості класифікаційних ознак. Так, співставлення розкриває власне сутність методу контролю. Трактуючи його авторами ще більше обґрунтовує наше припущення, поглиблюючи роз'яснення сутності методу: “Прийоми другої групи дають можливість зіставити наступні показники: фактичну наявність основних засобів виробництва, матеріальних ресурсів, продукції з потребами й нормативами; кількість фактично використаних у виробництві сировини й матеріалів з діючими нормами; ...” [Там же, с. 28]. Тобто, перелік прийомів відсутній, проте зроблено перелік технологічних моментів щодо прояву методу контролю стосовно дослідження кожного з наведених (та інших) підконтрольних об'єктів – викладена методика здійснення контрольних процедур.

Оцінку автори називають логічним завершенням процесів співставлення [Там же, с. 28]. Перелік прийомів, на зразок першої групи, також відсутній – його не може бути в принципі. В протилежному випадку наявним могло бути повторення прийомів першої групи через те, що оцінка стану об'єктів і визначення стану об'єктів є практично однаковими сутнісними категоріями. Правильність викладених доказів автори підтверджують власноруч, дійшовши висновку, що прийоми третьої групи зв'язані з оцінкою стану усіх об'єктів, щодо яких застосовуються обидва попередні прийоми [Там же, с. 28]. Враховуючи те, що “другий прийом” у дійсності ним не являється, то застосовувати практично нічого, окрім прийомів визначення стану об'єктів у натуральному вигляді. Щоправда, залишаються нез'ясованими прийоми перевірки документів, про котрі, власне, мова не велася взагалі.

Подальша класифікація стосується різносторонніх характеристичних угруповань прийомів контролю. Так, за впливом на підконтрольний об'єкт можна виділити: прийоми контролю, що застосовуються адміністрацією; прийоми контролю, здійснювані бухгалтерією; прийоми контролю, котрі входять до функціональних обов'язків колективу відповідного підрозділу, служби; прийоми контролю, що їх використовує безпосередньо виконавець роботи. Часто, особливо у менеджменті, різносторонній вплив через застосування окремих прийомів чи їх сукупності для здійснення контрольних процедур формують як окремі види контролю – адміністративний контроль, бухгалтерський контроль, колективний (суспільний) контроль, індивідуальний контроль. Як стверджує Г.Р.Хамідулліна, в закордонній практиці виділяють внутрішній бухгалтерський контроль і внутрішній адміністративний контроль [12, с. 180]. Навіть якщо це не викликано складністю перекладу іншомовних видань, а є реаліями закордонної практики контролю, останнє все ж не означає обов'язковості безпідставно тотального його перенесення в теорію вітчизняного економічного контролю. Розподіл окремих контрольних дій між бухгалтерією, адміністрацією і т.п. не має відношення до методу, він є проявом принципу всебічності контролю.

Дещо осторонь стоять твердження окремих вчених стосовно двох типів: стратегічний контроль і тактичний [14, с.138]. Цей розподіл можливий лише у разі неухважного ставлення до природи економічного контролю та його методу. Реально стан справ такий: у науковому сенсі та в практиці здійснення існує певна сукупність прийомів методу економічного контролю, котрі майже в одному й тому ж переліку застосовуються при співставленні фактичного та бажаного (планового, бюджетного, нормативного, облікованого, стратегічно спроектованого, поточного – тактичного, тощо) стану підконтрольного об'єкта. Отже, стратегія розвитку є одним із об'єктів контролю, не більше. У процесі контролю оцінюється поточний стан виконання певних стадій (етапів) стратегічного проекту.

П.С.Таранов у своїй книзі «Стратегия мудрости: Пособие по интеллектуальному совершенствованию» ставить запитання: «Що колись зробив філософ Декарт?» – і сам же дає відповідь: «Він на стихію місць у театральній залі накинув координатну сітку, розподіливши їх у послідовності номерів рядів і цифр крісел. Тобто Декарт запропонував номерну систему продажу білетів і безпроблемного розміщення глядачів на безлічі стільців і крісел» [9, с.369]. У справі контролю давно назріла подібна проблема – вирує стихія визначень, формулювань, тлумачень навкруг системи внутрішнього економічного контролю. Потрібен науково обґрунтований, безперечно точний, проте необтяжливий у застосуванні доступ до необхідної інформації. Тож, розробка понятійного апарату є своєрідною сіткою координат щодо існуючого розмаїття тлумачень стосовно методу економічного контролю.

Висновки

1. Єдино вірогідним до застосування є співставлення як розуміння глибинної сутності методу економічного контролю, котрий розкривається у сукупності специфічних прийомів.
2. Доцільним є обґрунтування, з використанням результатів моніторингу значної кількості наукових робіт, понятійного апарату методу економічного контролю шляхом змістовного визначення понять елементів методу, його способів, процедур.
3. Розроблена класифікація способів і прийомів дає більш ґрунтовне уявлення щодо сутності методу економічного контролю.
4. Результати даного дослідження можуть бути плідно використані у подальших наукових дослідженнях, а також у практиці розробки, впровадження та функціонування цілісних систем внутрішнього економічного контролю на підприємствах різних галузей.

Список використаних джерел

1. Аудит: практическое пособие / Под ред. А. Кузьминского. – К.: Учетинформ, 1996. – 283 с.
2. Білуха М.Т. Курс аудиту. – 2-ге вид., перероб. – К.: Вища шк.: Т-во «Знання», КОО, 1999. – 574 с.
3. Контроль в системе внутрипроизводственного хозрасчета / Б.И.Валуев, В.В.Муравская, Л.П.Горлова и др. – М.: Финансы и статистика, 1987.

4. Кужельный Н.В. Бухгалтерский учет и его контрольные функции. Практическое руководство. – М.: Финансы и статистика, 1985. – 143 с.
5. Максимова В.Ф. Контроль і ревізія. Навч.посібник. - Одеса: Автограф, 2003.–334 с.
6. Нападівська Л.В. Внутрішньогосподарський контроль в ринковій економіці: Монографія. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2000. – 224 с.
7. Райзберг Б.А., Фатхутдинов Р.А. Управление экономикой. – М.: ЗАО “Бизнес-школа “Интел-Синтез”, 1999. – 784 с.
8. Словник іншомовних слів. За ред. О.С. Мельничука – К.: Головна редакція Української радянської енциклопедії, 1977. - 775 с.
9. Таранов П.С. Стратегия мудрости: Пособие по интеллектуальному совершенствованию. – М.: Изд-во Эксмо, 2003. – 736 с.
10. Уорнер М. Классики менеджмента. Энциклопедия. – С.Пб.: Питер. – 2002.
11. Флек Л. Возникновение и развитие научного факта. Введение в теорию стиля мышления и мыслительного коллектива/Пер. с нем. В.Н. Поруса. – М.: Дом интеллектуал. книги, 1999. – 210 с.
12. Хамидуллина Г.Р. Управление затратами: планирование, учет, контроль и анализ издержек обращения. – М.: Экзамен, 2004. – 352 с.
13. Хачатуров С.Е. Организация производственных систем. – Тула: Изд-во «Шар», 1996. – 201 с.
14. Шегеда В.В. Менеджмент. – К.: Знання, КОО, 2002. – 583 с.
15. Auditing: a systematic approach / William F. Messier, Jr. – McGraw-Hill Companies, 2000.
16. Cherrington, J. Owen at al. The Micromach 2004 CPA Review: Auditing and Attestation Review Textbook. <http://www.dartmouth.edu/> - С.42, пункт 3211,02.
17. The Micromash CPA Review: Business Environment and Concepts, Pass Matrix, 2004. – 422 p.

Согласование метода экономического контроля Максимова В.Ф.

Аннотация. Подчеркнута необходимость согласования научных воззрений относительно определения метода экономического контроля, как научной категории и методологического основания для создания и функционирования целостной системы внутреннего контроля. С использованием результатов критического анализа значительного количества научных работ обоснован понятийный аппарат метода внутреннего экономического контроля – сформулировано содержательное определение элементов метода, способов, контрольных процедур, приемов, разработана их классификация.

Ключевые слова: внутренний экономический контроль; элементы метода; общенаучные методы; контрольные процедуры; метод экономического контроля; приемы метода контроля; формализация понятийного аппарата; цели контроля.

Concordance of method economic control Maksimova V.F.

Annotation. The necessity of concordance of scientific views in relation to the decision of method of economic control is underlined, as a scientific category and methodological foundation for creation and functioning of the integral internal checking system. With the use of results of critical analysis of far of the advanced studies the notion vehicle of method of internal economic control is grounded – the rich decision in content of elements of method is formulated, methods, control procedures, receptions, their classification is developed.

Keywords: internal economic control; elements of method; scientific methods; control procedures; method of economic control; receptions of method of control; formalization of notion vehicle; control aims.